

1. Frankfurter Auschwitz-Prozess
»Strafsache gegen Mulka u.a.«, 4 Ks 2/63
Landgericht Frankfurt am Main

56. Verhandlungstag, 18.6.1964

Vernehmung des Zeugen Bartosz Oziemkowski

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Je szcze znałem Klehra.

Dolmetscherin Kapkajew:
Czy [+ pan] jeszcze zna Klehra i może coś o nim powiedzieć?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Tak jest.

Dolmetscherin Kapkajew:
Może pan będzie łaskaw mówić, co pan chce o nim powiedzieć.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Do obozu w Oświęcimiu zostałem przywieziony w 1940 roku jako 16 letni chłopiec.

Dolmetscherin Kapkajew:
Ich wurde ins Lager Auschwitz im Jahre 1940 als 16jähriger Junge gebracht.

Vorsitzender Richter:
Am 15. August?

Dolmetscherin Kapkajew:
15 sierpnia?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
15 sierpnia z pierwszym warszawskim transportem.

Dolmetscherin Kapkajew:
Am 15. August mit dem ersten Warschauer Transport.

Vorsitzender Richter:
Und wie lange ist er dort geblieben?

Dolmetscherin Kapkajew:
Jak długo pan tam pozostał w Oświęcimiu?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Do lutego 1942 roku.

Dolmetscherin Kapkajew:
Ich blieb dort bis Februar 1942.

Vorsitzender Richter:
Und wo sind Sie dann hingekommen?

Dolmetscherin Kapkajew:
A potem, dokąd pan poszedł?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Zostałem zwolniony z obozu z grupą 50 osób.

Dolmetscherin Kapkajew:
Ich wurde dann in einer Gruppe von 50 Personen aus dem Lager entlassen.

Vorsitzender Richter:
Entlassen nach Hause?

Dolmetscherin Kapkajew:
Do domu?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Ja.

Vorsitzender Richter:
Nun, warum wurden Sie nach Auschwitz transportiert? Was hat man Ihnen als Grund dafür angegeben?

Dolmetscherin Kapkajew:
Dlaczego pan został wywieziony? Co panu podano za przyczynę wywiezienia?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
W aktach podobno jest napisane, że aresztowany w akcji przeciwko tajnej organizacji. To była wielka masowa akcja w Warszawie w dniu 12 sierpnia, w czasie której zostało zatrzymanych, aresztowanych w przybliżeniu chyba 1.300 czy 1.400 i 200 osób zostało [dołączonych] z Pawiaka, z więzienia na Pawiaku w Warszawie.

Dolmetscherin Kapkajew:
In den Akten stand angeblich, daß es wegen einer Zugehörigkeit zu einer Geheimorganisation geschah. Es war eine Massenverhaftung am 12. August in Warschau. Es waren 1.300 bis 1.400 Personen damals verhaftet worden. Und dazu kamen noch 200 Personen aus dem Gefängnis Pawiak in Warschau.

Vorsitzender Richter:
Nun, nachdem Sie eingeliefert worden sind in Auschwitz, hatten Sie zunächst verschiedene Kommandos durchzuführen und sind dann schließlich als Torwächter in den sogenannten Krankenbau im Block 21 gekommen. Das stimmt?

Dolmetscherin Kapkajew:
Pan zrozumiał?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Tak, zrozumiałem.

Dolmetscherin Kapkajew:
Ja, das stimmt.

Vorsitzender Richter:
Und nun erzählen Sie uns, was Sie da erlebt haben und wann Sie auf Block 28 gekommen sind und wann Sie Klehr zum ersten Mal kennengelernt haben.

Dolmetscherin Kapkajew:
Może pan będzie łaskawy opowiedzieć, co pan widział i co pan przeżył na bloku 21, gdzie pan był odźwiernym. Kiedy pan przybył do bloku 28 i gdzie pan poznał Klehra. Od początku.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Więc gdzieś w sierpniu czy we wrześniu 1941 roku doszedłem do takiego stanu wyczerpania, że ważyłem wówczas 36 kilo.

Dolmetscherin Kapkajew:

Im August oder September 1941 befand ich mich in einem solchen gesundheitlichen Zustand, so abgezehrt, daß ich bereits nur noch 36 Kilo wog.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Mam zresztą z tego okresu przy sobie zdjęcia z kartoteki oświęcimskiej, które mogę Sądowi przedłożyć.

Dolmetscherin Kapkajew:

Ich besitze übrigens aus dieser Zeit ein Bild von mir aus der Kartei in Auschwitz. Und ich bin in der Lage, wenn das Gericht wünscht, dieses Bild vorzuzeigen.

Vorsitzender Richter:

Danke schön. Nun, im September 41 kamen Sie als Torwächter zum Krankenbau.

Dolmetscherin Kapkajew:

Więc pan?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Więc to było tak, ponieważ doszedłem do stanu kompletnego wyczerpania, zgłosiłem się do Aufnahme, znaczy do ambulatorium. I wtedy w ambulatorium akurat pełnił służbę doktor Diem. Jako chory oczywiście.

Dolmetscherin Kapkajew:

Da ich [+ mich] in einem Zustand der vollkommenen Erschöpfung befand, habe ich mich als Kranker natürlich in der Ambulanz gemeldet. Dort war gerade Doktor Diem zugegen.

Vorsitzender Richter:

Einen kleinen Moment. Sind Sie damit einverstanden, daß wir Ihre Aussage auf ein Tonband aufnehmen zur Stützung des Gedächtnisses des Gerichts, nicht etwa zur Veröffentlichung?

Dolmetscherin Kapkajew:

Czy zgadza się pan na to, żeby zeznania pana były wzięte na taśmę magnetofonową? To nie jest dla ujawnienia czy ogłoszenia, tylko dla pomocy sądowi.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Proszę bardzo.

Dolmetscherin Kapkajew:

Bitte sehr.

Vorsitzender Richter:

Ja. Sie kamen also zu Doktor Diem, und zwar auf welchen Block?

Dolmetscherin Kapkajew:

Więc gdzie to było, w jakim bloku, kiedy pan przyszedł do doktora Diema?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Więc ja przyszedłem do Aufnahme, to znaczy do ambulatorium na 28 bloku, ponieważ tam się zgłaszali chorzy więźniowie na Arztvormelder.

Dolmetscherin Kapkajew:

Ich kam damals in den Block 28. Dort melden sich nämlich die Arztvormelder. Und ich habe mich dort in der Ambulanz gemeldet.

Vorsitzender Richter:

Ist das richtig, denn das war doch immerhin im September 41, nicht, sagten Sie?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
September?

Dolmetscherin Kapkajew:
To było w, pan powiedział?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
September, chyba September. Sierpień albo wrzesień, chyba.

Dolmetscherin Kapkajew:
Sierpień albo wrzesień. — August oder September etwa.

Vorsitzender Richter:
41.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
W każdym razie jesienią dokładnie.

Vorsitzender Richter:
Und da war bereits der Block 28 in Betrieb?

Dolmetscherin Kapkajew:
Auf jeden Fall im Herbst. — Więc wtedy pracował już blok 28?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Nie, nie, więc na 20 bloku odbywało się przyjęcie chorych więźniów. Jak chcę

Dolmetscherin Kapkajew [unterbricht]:
Na 20 czy na 28.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Na 28 bloku.

Dolmetscherin Kapkajew:
Czy już wtedy pracował, było pytanie?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Nie, nie pracowałem. Zgłosiłem się do ambulatorium jako chory.

Dolmetscherin Kapkajew:
Nie, nie, pan nie rozumie. Czy blok 28 już pracował, już działał, już istniał?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Tak jest, tam był szpital i tam było ambulatorium, w którym przyjmowani byli chorzy.

Dolmetscherin Kapkajew:
Jawohl, der Block 28 existierte bereits und war in Betrieb. Dort hat man die Kranken aufgenommen.

Vorsitzender Richter:
Bitte schön.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

I znaczy wtedy, kiedy przyszła moja kolejność, wtedy kiedy doszedłem do doktora Diema, który prawda przyjmował, dostałem torsji i zemdlałem, straciłem przytomność.

Dolmetscherin Kapkajew:

Als die Reihe an mich kam und ich vor dem Doktor Diem stand, erbrach ich mich und wurde bewußtlos.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Ponieważ byłem młodym, 16-letnim chłopcem, doktor Diem zaopiekował się mną w ten sposób, że po zbadaniu mnie i tak dalej skierował mnie do rentgena, w którym pracował doktor Gawarecki, głuchy lekarz z Lublina, który później został rozstrzelany na 20 bloku. Zaopiekował się.

Dolmetscherin Kapkajew:

Da ich ein 16jähriger Junge war, hat Doktor Diem mich in seine Obhut genommen, und zwar auf diese Weise, daß er mich zur Röntgenaufnahme geschickt hat. Dort hat ein Doktor Gawarecki aus Lublin, der taub war, gearbeitet, der übrigens später ermordet wurde.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak jest. I przy dokonaniu prześwietlenia okazało się, że mam w prawym płucu naciek gruźliczy.

Dolmetscherin Kapkajew:

Kawerne? Czy?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Naciek.

Dolmetscherin Kapkajew:

Naciek tylko.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Naciek, ale już serowaciały, już taki do wypadnięcia.

Dolmetscherin Kapkajew:

Gruźliczy. — Bei der Röntgenaufnahme hat sich herausgestellt, daß ich in der rechten Lunge einen tuberkulösen Herd hatte, der bereits verhärtet war. — I?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

I wtedy właśnie zaopiekowali się mną, doktor *Okoński*, doktor Diem, doktor Gawarecki i skierowali mnie na 21 blok jako chorego początkowo.

Dolmetscherin Kapkajew:

Und deswegen haben die Ärzte Doktor Gawarecki, Doktor *Okoński* und Doktor Diem mich in ihre Obhut genommen und haben mich zuerst auf den Block 21 gebracht.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

W okresie chyba jakiegoś, trudno mi w tej chwili sobie przypomnieć, ale to było chyba z miesiąc czasu, zanim zostałem Torwächterem.

Dolmetscherin Kapkajew:

Es war eine gewisse Zeit vergangen, ich glaube, das war ein Monat, und erst dann wurde ich der Torwächter.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Kilkakrotnie jako chory jeszcze wówczas przeżywałem, powiedzmy, wizyty lagerarza i Klehra, które nie wiadomo, różnie one się odbywały. Znaczący, raz to były bądź normalne wizyty po prostu. Normalna wizytacja i wybieranie niektórych więźniów po prostu do badania ambulatoryjnego. Ale już wówczas się mówiło, że część chorych, którzy byli badani, brani na badanie do ambulatorium, już więcej nie wracała

już. Nie było wiadomo wówczas, czy to są normalne wizyty, czy to są, prawda, po prostu, no, czy to jest selekcja.

Dolmetscherin Kapkajew:

Als Kranker erlebte ich bereits einige Arztbesuche, und zwar ein Arzt mit dem Klehr zusammen. Während dieser Arztbesuche wurden einige Kranke ausgesucht, und es hieß damals »zur Untersuchung weggeholt«. Man sprach damals noch nicht ausdrücklich von den Selektionen. Aber es wurde bereits gesprochen davon, daß manche von diesen Leuten nicht mehr zurückkommen.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Nie wracają. Tak, tak jest. Wtedy, kiedy już gdzieś po jakimś tym okresie, jak powiedziałem, chyba w przybliżeniu około miesiąca, kiedy odzyskałem trochę siły zostałem właśnie przydzielony do pracy jako Torwächter. Na bloku 21.

Dolmetscherin Kapkajew:

Einen Monat [+ später], nachdem ich ein wenig zu Kräften kam, wurde ich als Torwächter auf dem Block 21 eingesetzt.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

I wtedy po raz pierwszy zetknąłem się bezpośrednio już, prawda, osobiście z SDG Klehrem.

Dolmetscherin Kapkajew:

Und da kam ich unmittelbar, das heißt persönlich, in Berührung mit dem Angeklagten Klehr.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Wprawdzie to, co w tej chwili powiem, nie ma znaczenia dla samej działalności Klehra, polegającej na uśmiercaniu, ale jego stosunek osobisty do mnie w pewnym sensie może scharakteryzować jego mentalność.

Dolmetscherin Kapkajew:

Was ich jetzt sage, steht nicht in einem unmittelbaren Zusammenhang mit der Tätigkeit des Angeklagten Klehr, und zwar die Tätigkeit, das war die Tötung der Menschen. Aber ich glaube, das ist interessant, um diese ganze Persönlichkeit des Angeklagten Klehr überhaupt zu charakterisieren. Es geht mir dabei um sein persönliches Verhältnis mir gegenüber.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak. Kilkakrotnie razy dziennie, kiedy Klehr przychodził z bloku 21 na 28, wielokrotnie, niemal, można powiedzieć, niemal jako reguła, szczególnie wówczas, kiedy nikogo nie było z lekarzy, bo w zasadzie było tak, że personel szpitalny w zasadzie nie był bity. Jeśli chodzi o personel szpitalny, ale miał możliwości bezpośredniego znęcania się nade mną, Klehr, przychodząc z bloku 21 na 28.

Dolmetscherin Kapkajew:

Also mehrere Male – fast kann ich sagen als Regel –, jedesmal, wenn der Angeklagte Klehr von dem Block 21 auf den Block 28 ging, mißhandelte er mich. Obwohl eigentlich das Pflegepersonal nicht mißhandelt wurde. Aber wenn kein Arzt dabei war, hatte er die Möglichkeit, mich zu mißhandeln, und das tat er auch.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

To nie zawsze były, powiedzmy, jakieś bolesne bicia, ale

Dolmetscherin Kapkajew:

Das war nicht immer, sagen wir, ein sehr schmerzhaftes Schlagen.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Ale przynajmniej uderzenie w twarz, raz rękawiczkami trzymanymi w ręku bądź ręką.

Dolmetscherin Kapkajew:

Aber das war jedesmal zumindest ein Schlag ins Gesicht, entweder mit den Handschuhen, die er in der Hand hielt, oder mit der Hand, mit der bloßen Hand.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Wielokrotnie było tak, że widocznie, czy miał czasu więcej, czy odpowiedni humor, stawiał mnie koło wejścia na blok koło korytarza w kącie i kilkakrotnie, trudno mi powiedzieć, ile razy, no, ale kilka razy w każdym razie, było tak, że bił nie w żołądek. Wtedy, kiedy ja się schylałem z bólu, wtedy mnie uderzał w szczękę, prawda i szedł sobie dalej, zostawiając mnie.

Dolmetscherin Kapkajew:

Und es geschah oft, daß er mir befahl, in die Ecke mich zu stellen beim Eingang, und [+ er] schlug mich in den Magen, in die Magengrube. Und wenn ich mich dann vor Schmerz krümmte, dann bekam ich noch einen Schlag in den Kiefer.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Raz, widocznie mając więcej czasu, zabawiał się ze mną w typowy chyba jakiś esesmański sposób, w ten sposób, że podszedł do mnie, poklepał mnie po ramieniu i zapytał, spytał mnie: »No, co, boisz się mnie, czy nie?« Ale z uśmiechem na twarzy.

Dolmetscherin Kapkajew:

Eines Tages – er hatte wahrscheinlich etwas mehr Zeit –, da hat er mit mir so ein typisches SS-Mann-Spiel getrieben. Er kam ganz freundlich auf mich zu, klopfte mir auf die Schulter und fragte: »Hast du Angst vor mir?« Aber in freundlicher Weise.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Popatrzyłem się, że ma uśmiechniętą twarz i że ze mną żartuje. Więc powiedziałem wówczas, że nie boję się jego.

Dolmetscherin Kapkajew:

Ich sah, daß er lächelt und daß er nur Scherz treibt, und antwortete dann daraufhin: »Nein, ich habe keine Angst.«

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Wówczas wziął mnie na sztabę. To była chyba pierwsza sztaba z lewej strony i jeszcze z uśmiechem kazał mi spuścić spodnie i położyć się na stolku.

Dolmetscherin Kapkajew:

Er befahl mir dann, mit ihm auf die Stube, ich glaube, das war die erste Stube links, zu gehen. Immer noch mit einem Lächeln. Und er befahl mir, meine Hose herunterzulassen und mich hinzulegen auf einen Hocker.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Cały czas zresztą śmiał się wesoło.

Dolmetscherin Kapkajew:

Die ganze Zeit mit freundlichem, lustigem Lächeln.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak. Wziął stojącą w kącie szczotkę do zamiatania, obsadzoną na grubym kijku i zaczął mnie bić. Bił mnie, kilkunastokrotnie uderzył mnie, do tego stopnia, że połamał ten kij na kawałki. Po pierwszym uderzeniu jeszcze myślałem, że to są żarty. Później zacząłem krzyczeć.

Dolmetscherin Kapkajew:

Er nahm einen Besen, der in der Ecke stand, immer noch mit einem Lächeln – und dieser Besen hatte einen dicken Stiel –, und schlug mich damit. Beim ersten Schlag habe ich immer noch gedacht, daß er nur Spaß macht. Dann fing ich an zu schreien.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Przestał się wówczas, kiedy skończył się śmiać i powiedział: »Widzisz to są skutki, że się mnie nie boisz.«

Dolmetscherin Kapkajew:

Dann hörte er auf zu lachen und sagte: »Dann siehst du, das sind die Folgen dessen, daß du keine Angst vor mir hast.«

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Raz było nawet tak, że kiedy mnie bił w korytarzu, wyszedł doktor Entress – w sali operacyjnej na sali 21 pierwszym w bloku odbywała się akurat operacja – i wtedy kiedy ja, uderzony w brzuch, prawda, wydobyłem głos z siebie. Wówczas wyskoczył jeszcze w rękawiczkach Entress i wtedy mocno skrzyczał Klehra.

Dolmetscherin Kapkajew:

Eines Tages, als ich wiederum von Klehr geschlagen wurde, also einen Schlag in die Magengrube bekam und so einen Schmerzenslaut von mir gab, kam Doktor Entress aus einem Operationssaal herausgelaufen – es war gerade eine Operation im Operationssaal auf dem Block 21. Er hatte noch die Handschuhe an. Und er intervenierte dann und beschimpfte den Angeklagten Klehr.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak więc, chyba trudno mi powiedzieć dokładnie, później, miesiąc, w którym wyszedłem z bloku 20. Aha, jeszcze w tym czasie, kiedy stałem na 21 bloku, kiedy byłem na 21 bloku na bramie, znaczy, jako Torwächter, blok ten stał vis-à-vis bloku, w którym była Effektenkammer i w którym były natryski, kąpiele.

Dolmetscherin Kapkajew:

Dusche. Chwileczkę, proszę pana. — Ich weiß nicht mehr ganz genau, was das für ein Zeitpunkt war, als ich aus dem Block 21 in den Block 28 hinüberging. Aber da wollte ich noch etwas berichten. Als ich noch auf dem Block 21 als Torwächter eingesetzt war, da befand sich dieser Block 21 gegenüber der Effektenkammer. Und dort in der Effektenkammer waren die Duschräume.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

W tym czasie już, w obozie już byli jeńcy, radzieccy jeńcy.

Dolmetscherin Kapkajew:

Damals befanden sich bereits die sowjetischen Kriegsgefangenen im Lager.¹

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Stojąc od pierwszego gongu porannego aż do wieczornego gongu na bramie, obserwowałem przez kilka

Dolmetscherin Kapkajew [unterbricht]:

Pan stał na bramie?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak. Stałem na bramie 21 bloku. Obserwowałem wielokrotnie, jak z lagru jeńców pędzili grupami, powiedzmy po 200, 150, 100, 300 z obozu jenieckiego do Effektenkammer, gdzie byli kąpani. Effekten, chyba nie Bekleidungskammer, bo tam była chyba Effektenkammer, byli, gdzie byli kąpani i nago później byli pędzeni koło bloku 21. Ponieważ wówczas to był ostatni blok w tym rzędzie. Byli pędzeni na blok 11 pod ścianę śmierci na rozstrzelanie.

¹ Ab Oktober 1941 befand sich in den Blöcken 1-3, 12-14, 22-24 des Stammlagers das »Russen-Kriegsgefangenen-Arbeitslager«. Im März 1942 wurden die überlebenden sowjetischen Kriegsgefangenen in den neuen Lagerabschnitt Blb in Birkenau verlegt.

Dolmetscherin Kapkajew:

Chwileczkę. — Als ich dort am Tor des Blocks 21 vom ersten Gong an bis zum Abendappell stehen mußte, sah ich oft, wie die sowjetischen Kriegsgefangenen, ungefähr 150 bis 300, manchmal 100 Personen, nackt aus dem Kriegsgefangenenlager in die Effektenkammer – ich glaube, das war die Effektenkammer und keine Bekleidungskammer, doch, das war die Effektenkammer – getrieben wurden und von dort aus auf den Block 11. — Czy oni byli pędzeni?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Nago byli pędzeni z bloku 27 na 11 blok.

Dolmetscherin Kapkajew:

Z bloku 27 na blok 21?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Ale koło bloku 21, bo to był ostatni w rzędzie.

Dolmetscherin Kapkajew:

Aha. Sie wurden nackt getrieben, von dem Block 27 auf den Block 11. Aber dadurch, daß der Block 21 der letzte in der Reihe war, wurden sie vorbeigetrieben, so daß ich sie sehen konnte, wie sie an die Schwarze [Wand] zur Erschießung getrieben wurden.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak. Tym bardziej jeszcze byłem bezpośrednio, powiedzmy, włączony w tę sprawę, że koło bloku 21 był trawnik, przez który pędzeni jeńcy radzieccy na rozstrzelanie po prostu biegli całym hurmem przez ten trawnik. Deptali trawę. Kiedy ta trawa była zdeptana, ja wówczas dostawałem od Klehra po twarzy.

Dolmetscherin Kapkajew:

Ich war insofern so eng mit dieser Angelegenheit verknüpft, daß die Kriegsgefangenen, die am Block 21 vorbeiliefen, durch einen Rasen, der grade vor dem Block 21 war, liefen, und dieses Gras wurde dann vollkommen niedergetrampelt. Und dafür, daß das Gras niedergetrampelt wurde, bekam ich von dem Angeklagten Klehr Ohrfeigen.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Ja wtedy stawałem na narożniku trawnika, zasłaniając w ten sposób, prawda, trawnik rękami i oni przebiegali przede mną na blok 11.

Dolmetscherin Kapkajew:

Ich stellte mich dann deswegen vorne vor die Grasfläche und breitete die Arme aus und verhinderte auf diese Weise, daß die Kriegsgefangenen durch die Grasfläche laufen. So daß sie dann an mir vorbeilaufen mußten.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Z tą grupą był bądź któryś z esesmanów, bądź też Rapportführer Palitzsch.

Dolmetscherin Kapkajew:

Bei dieser Gruppe war jedesmal einer von den SS-Männern oder der Rapportführer Palitzsch.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

I ewentualnie, jeśli ktoś inny prowadził, to Palitzsch szedł i szli z Politische Abteilung.

Dolmetscherin Kapkajew:

Und eventuell, wenn jemand anders die Gruppe geführt hat, dann ging nur Palitzsch daneben und irgend jemand von der Politischen Abteilung.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak. Wówczas przez jakieś powiedzmy kilka godzin, w zależności od tego, ile było, tych jeńców radzieckich, rozlegały się ciche strzały, prawda. I później leichenträgerzy byli brani na blok 11 i wynosili, prawda, nagie zwłoki zastrzelonych jeńców.

Dolmetscherin Kapkajew:

Nach einer Weile, das hing davon ab, wie viele Personen zur Erschießung bestimmt waren, hörte man leise Geräusche, Schüsse.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Z rollwą oni tam wjeżdżali.

Dolmetscherin Kapkajew:

Und danach kamen die Leichenträger mit einem Rollwagen und brachten die nackten Leichen heraus.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak. I wieźli, prawda, przez Lagerstraße do krematorium tego starego.

Dolmetscherin Kapkajew:

Und sie brachten dann diese Leichen durch die Lagerstraße ins Krematorium.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak samo stojąc na bramie wielokrotnie widziałem, to przeważnie było po apelu południowym, kiedy komanda rozchodziły się do pracy, jak karetkami przywożeni byli, tak jak to się mówiło w obozie, komisarze radzieccy.

Dolmetscherin Kapkajew:

Ich sah auch, indem ich am Tor stand – das war hauptsächlich nach dem Mittagsappell, nachdem einzelne Kommandos zur Arbeit gingen –, wie mit den Wagen die sowjetischen Kommissare gebracht wurden.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Po kilku, pięciu, siedmiu trzech. To była nieduża ilość.

Dolmetscherin Kapkajew:

Sie waren dann so zu fünf, zu sechst, zu siebent, eine kleine Menge.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak. I, znaczy, rozstrzeliwania ich odbywały się w niejednakowy, w różny sposób. Bo albo szedł pluton składający się z kilku żołnierzy i wtedy było słyhać z 11 bloku normalnie salwy. Nie jednakowo, tak.

Dolmetscherin Kapkajew:

Die Erschießungen von diesen Leuten fanden auf verschiedene Art und Weise statt. Manchmal ging ein Exekutionskommando, dann hörte man laute Salven.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Albo szedł Rapportführer Palitzsch lub też z Politische Abteilung.

Dolmetscherin Kapkajew:

Oder es ging mit ihnen der Rapportführer Palitzsch oder jemand aus der Politischen Abteilung.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

I byli rozstrzeliwani wtedy prawdopodobnie w kark, tak jak to było w obozie. Ponieważ te strzały były pojedyncze i w odstępach.

Dolmetscherin Kapkajew:

Und wenn das so geschah, dann wurden sie wahrscheinlich mit Genickschuß getötet, weil die Schüsse dann in bestimmten Abständen [+ fielen] und leise [waren].

Vorsitzender Richter:

Konnten Sie irgendwann einmal eine derartige Erschießung sehen?

Dolmetscherin Kapkajew:

Miał pan możliwość kiedykolwiek widzieć tego rodzaju egzekucje?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Samej egzekucji nie widziałem, natomiast widziałem wchodzących żywych ludzi i ludzi wywożonych później na rollwadze.

Dolmetscherin Kapkajew:

Die Exekution selbst habe ich nicht gesehen. Ich sah aber die lebenden Menschen, die hineingingen, und ich sah auch, wie die Leichen später herausgetragen wurden.

Vorsitzender Richter:

Wissen Sie, ob sich einer dieser Angeklagten hier an diesen Erschießungen beteiligt hat?

Dolmetscherin Kapkajew:

Czy panu jest wiadomym, że ktoś z tych tutaj oskarżonych brał udział w tego rodzaju egzekucji?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Nie jestem pewny, ale ponieważ sąd powiedział, żeby oddzielać to, co sam widziałem i sam słyszałem to od tego, co, prawda, słyszałem, nie jestem na sto procent pewny, ale wiem, że mówiło się o Starku.

Dolmetscherin Kapkajew:

Ich war nicht dabei. Also ich bin dessen nicht sicher. Und da das Gericht mich belehrte vorher, daß ich ja unterscheiden muß, was ich selbst gesehen habe und was ich gehört habe, möchte ich betonen, daß man davon sprach, daß Stark dabeigewesen ist.

Vorsitzender Richter:

Aber von Klehr haben Sie nun persönliche Eindrücke gehabt, und Sie haben ihn persönlich auch gekannt. Und Sie haben gesagt, daß wiederholt Selektionen stattgefunden hätten, und zwar durch einen Arzt in Begleitung von Klehr.

Dolmetscherin Kapkajew:

Pan powiedział, że pan oskarżonego Klehra zna osobiście, spotykał się z nim, stykał się pan z nim. Że pan widział wielokrotnie selekcje, które odbywały się w obecności lekarza i przy nim był Klehr.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak. Tak, ponieważ, tylko mała dygresja, ponieważ mam możliwość stanąć przed sądem, chcę powiedzieć również te rzeczy, które bezpośrednio widziałem, a które się z kolei nie wiążą z osobą Klehra.

Dolmetscherin Kapkajew:

Da ich ja nun mal vorm Gericht aussagen darf, möchte ich auch über andere Sachen berichten, die nicht unmittelbar mit der Person des Angeklagten Klehr [zusammenhängen]. [...]

Vorsitzender Richter:

Aber ich bitte, nur insoweit, als es sich um Angeklagte dreht, die hier in diesem Verfahren angeklagt sind.

Dolmetscherin Kapkajew:

Ale proszę tylko w związku z tymi oskarżonymi, którzy są tutaj w tym procesie postawieni przed sądem.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak, rozumiem. Więc ja nie mówiłem, prawda, o poszczególnych wypadkach okrucieństw stosowanych przez esesmanów i przez funkcyjnych obozowych, powiedzmy, różnych kapo, blockältesterów. O tych rzeczach nie mówiłem, ale na temat zagłady jeńców radzieckich mówię dlatego, ponieważ to jest masowy mord, prawda.

Dolmetscherin Kapkajew:

Ich habe von den einzelnen Mißhandlungen, die von den SS-Leuten, Funktionshäftlingen, Kapos und so weiter [begangen] wurden, ja nun nichts gesagt. Ich habe aber von der Vernichtung der sowjetischen Kriegsgefangenen gesprochen, weil das eine Massenvernichtung gewesen ist.

Vorsitzender Richter:

Ja. Aber uns interessiert in erster Linie, von Ihnen zu hören, ob Sie irgend etwas gesehen haben, was diese Angeklagten, die hier uns zur Aburteilung vorgestellt sind, getan haben, was in Ihren Augen etwas Unrechtes war.

Dolmetscherin Kapkajew:

Nas interesują w tej chwili tylko te czyny popełnione przez oskarżonych, którzy się tu znajdują, które w pana oczach są przestępstwem.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak, więc dlatego też moje podstawowe zeznania, które będę dalej kontynuował, będą dotyczyły osoby Klehra.

Dolmetscherin Kapkajew:

Darum bezieht sich das Hauptmotiv meiner Aussage, die ich jetzt weiter fortführen möchte, hauptsächlich auf die Person des Angeklagten Klehr.

Vorsitzender Richter:

Bitte schön.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Więc byłem w tym okresie jeszcze, w tym czasie było pierwsze gazowanie. Pierwsze gazowanie na bloku 11, w którym było kilkuset jeńców radzieckich i 200 albo 300 chyba Polaków wyselekcjonowanych z Krankenbau, z oddziału tyfusowego i gruźliczego, wśród nich również mój profesor gimnazjalny został zagazowany w tej grupie. I widziałem »oczyszczanie« gruźlików.

Dolmetscherin Kapkajew:

Chwilęczkę proszę pana. — In dieser Zeit, möchte ich grade betonen, fand die erste Vergasung auf dem Block 11 statt. Bei dieser Vergasung wurden einige Hunderte sowjetische Kriegsgefangene und auch etwa 200 Kranke, die aus den Typhus- und Tuberkulose-Abteilungen selektiert wurden, vergast. Darunter befand sich auch ein Studienrat von mir.

Vorsitzender Richter:

Wann war das ungefähr?

Dolmetscherin Kapkajew:

Kiedy to było mniej więcej?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

To był chyba, to był albo początek, trudno pamiętać dokładnie, prawda daty, ale wiem, że to był, albo wrzesień, albo październik.

Dolmetscherin Kapkajew:

Das ist sehr schwer, jetzt das genaue Datum anzugeben und mich daran zu erinnern. Aber ich glaube, das war September oder Anfang Oktober.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Tak.

Vorsitzender Richter:
Neunzehnhundert?

Dolmetscherin Kapkajew:
Którego roku?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
41.

Dolmetscherin Kapkajew:
1941.

Vorsitzender Richter:
Ja.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Tak, więc przechodząc teraz do osoby Klehra. Poza, powiedzmy

Dolmetscherin Kapkajew [unterbricht]:
Pan nie skończył. Pan powiedział o tym, że pan widział, jak trupy były wynoszone.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Tak, tak. No, więc widziałem, prawda, samo gazowanie i później, prawda, oczyszczanie bunkrów i wywożenie zwłok.

Dolmetscherin Kapkajew:
Ich habe die Vergasung selbst gesehen und auch dann

Zeuge Bartosz Oziemkowski [unterbricht]:
Nie, nie widziałem samego gazowania.

Dolmetscherin Kapkajew:
Pan powiedział, widziałem gazowanie.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Nie, samego gazowania nie widziałem. Widziałem po gazowaniu wynoszone, »oczyszczane« z bunkra zwłoki, z bunkra wynoszone. I wywożone, te zwłoki.

Dolmetscherin Kapkajew:
Ich habe die Vergasung selbst nicht gesehen. Ich habe nur die Entleerung des Bunkers gesehen, wie die Leichen aus dem Bunker rausgetragen und fortgebracht wurden. Und jetzt zur Person des Klehr.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
I teraz przejdę do osoby Klehra. Gdzieś chyba w miesiącu albo październiku, albo w listopadzie, też tego dokładnie nie potrafię powiedzieć, 41 roku oczywiście.

Dolmetscherin Kapkajew:
Das war im Oktober oder November 1941. Genau kann ich es [nur] schwer angeben.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Zostałem przeniesiony do tak zwanej »brudnej« sali operacyjnej, to znaczy brudnej dlatego, że tam się odbywały operacje tego rodzaju, jak, powiedzmy, ropnej. Flegmony różne, prawda, czy raki.

Dolmetscherin Kapkajew:

Zu dieser Zeit wurde ich in den sogenannten schmutzigen Operationssaal versetzt. »Schmutzig« nannte man den Saal, weil man dort eitrige Operationen durchgeführt hat, Phlegmonen und eitrige Geschwüre.

Vorsitzender Richter:

Also septische Sachen, ja?

Dolmetscherin Kapkajew:

Ja.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Wejście do tej sali operacyjnej było vis-à-vis wejścia do ambulatorium, gdzie było Aufnahme, gdzie odbywało się przyjęcie lekarskie.

Dolmetscherin Kapkajew:

Der Eingang zu diesem Saal befand sich gegenüber der Ambulanz, also des Raumes, in dem die Aufnahme durch den Arzt vonstatten ging.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Operacje, te normalnie przeprowadzane operacje, prawda, na chorych, normalnie, nie dla żadnych ubocznych celów, ale normalnie przeprowadzane operacje, robił doktor Dering, przeprowadzał doktor Dering. I to było różnie, bądź chorzy byli, prawda, usypiani chlorytylem, bądź też bez usypiania operowani. Ale to chodziło o chorych w tej chwili jeszcze tylko.

Dolmetscherin Kapkajew:

In diesem Operationssaal führte Doktor Dering die normalen, also richtigen Operationen ohne irgendwelche Nebenzwecke durch. Und die Kranken wurden oft mit Chlorethyl eingeschläfert.

Vorsitzender Richter:

Wer war Doktor Dering, ein Häftlingsarzt oder ein Arzt der SS?

Dolmetscherin Kapkajew:

Czy to był więzień, czy należał do SS?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Kto? Doktor Dering? To był więzień. To był chyba, o ile ja pamiętam, to był chyba z mojego transportu więzień.

Dolmetscherin Kapkajew:

Das war ein Häftling. Soweit ich mich erinnere, war er auch aus meinem Transport.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

To był lekarz z Warszawy.

Dolmetscherin Kapkajew:

Das war ein Arzt aus Warschau.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Zresztą w 41 roku w grudniu nawet przyszła wiadomość, że jego żona została również w Warszawie aresztowana przez gestapo i osadzona w więzieniu na Pawiaku. Także lekarz. Ona była też lekarzem.

Dolmetscherin Kapkajew:

Übrigens kam im Dezember 1941 eine Nachricht, daß seine Frau, also [+ die Frau] von diesem Arzt, auch verhaftet wurde. [Sie] war ebenfalls Ärztin. Und sie wurde verhaftet und in das Gefängnis Pawiak² gebracht.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak. Stąd zresztą, prawda, wiem, że on jest z Warszawy też.

Dolmetscherin Kapkajew:

Deswegen weiß ich, daß er ebenfalls aus Warschau stammte.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak, więc moja rola polegała na tej sali operacyjnej. Moje czynności polegały na tym, że od pierwszego gongu aż do samego wieczora miałem tę całą salę, prawda, pod swoją opieką.

Dolmetscherin Kapkajew:

Meine Tätigkeit bestand darin, daß ich vom ersten Gong bis zum Abend diesen Saal unter meiner Obhut haben mußte. Also die Tätigkeit bestand im einzelnen daraus.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Po roku strasznej, powiedzmy

Dolmetscherin Kapkajew [unterbricht]:

Co pan? Zaczął i nie skończył. Więc, na czym polegała pana działalność?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Aha. Więc polegała na utrzymywaniu czystości tej sali. Na czyszczeniu i sterylizowaniu, powiedzmy, wycieraniu i przechowywaniu narzędzi chirurgicznych, leków.

Dolmetscherin Kapkajew:

Also ich mußte den Saal in Ordnung halten, die chirurgischen Instrumente sterilisieren, sauberhalten, die Medikamente unter mir haben.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

A także przy operacjach bandażowałem chorych, bandażowałem, prawda, nogi, ręce i tak dalej, to znaczy te miejsca operowane bandażowałem, przykładając opatrunki.

Dolmetscherin Kapkajew:

Und ebenfalls hatte ich bei den Operationen die Verbände anzulegen, zu wechseln.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Podawałem narzędzia Deringowi w czasie operacji.

Dolmetscherin Kapkajew:

Ich reichte während der Operation dem Dering chirurgische Instrumente.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Praca ta po przeszło rocznym okresie pracy w komandach pod gołym niebem – a co były takie komanda pod gołym niebem, to wiedzą ci, którzy byli w Oświęcimiu – to ta praca na warunki obozowe była bardzo dobrą pracą, bo była w cieple i czystości.

Dolmetscherin Kapkajew:

Diese Arbeit war nach einem Jahr Tätigkeit in Außenkommandos. Und nur derjenige, der in Auschwitz war, kann ermessen, was das bedeutete, unter freiem Himmel zu arbeiten. Also diese Arbeit war sehr gut, weil sie unter warmen und saubereren Umständen sich abgespielt hat.

² Gefängnis »Pawiak« in Warschau.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak więc, jeśli chodzi o urządzenie sali operacyjnej, to na środku tej sali stał stół ambulatoryjny.

Dolmetscherin Kapkajew:

Was die Einrichtung dieses Saals anbetrifft, so stand in der Mitte des Saals ein Ambulanztisch.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Na którym właśnie, co będę mówił w dalszym ciągu, były uśmiercane ofiary Klehra.

Dolmetscherin Kapkajew:

Und auf diesem Tisch, worüber ich später berichten möchte, wurden die Opfer von Klehr getötet.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Z prawej strony jak się wchodziło od drzwi i po prawej stronie od stołu operacyjnego stała szafka.

Dolmetscherin Kapkajew:

Z prawej strony, jak się wchodziło od drzwi?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Jak się wchodziło od drzwi, do drzwi, to [+ na] wprost, jak się wchodziło. Żeby była tablica, to ja bym mógł narysować.

Dolmetscherin Kapkajew:

Wenn man in den Saal hineinging, da war es geradeaus.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Właśnie ten stał, a po prawej ręce, po prawej ręce tak, jak tam, stała szafka ambulatoryjna oszklona, w której właśnie w butli z tak zwanego piwnego szkła, w brązowej, pękatej butli, stała normalnie fenol.

Dolmetscherin Kapkajew:

Dieser Tisch eben, und rechts davon war ein Ambulanzschrankchen. Und darin befand sich eine Flasche aus einem dunklen Bierflaschen-Glas, in der sich Phenol befand.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

W po czątkowym jeszcze okresie

Vorsitzender Richter [unterbricht]:

Das war in Block 29?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

28.

Vorsitzender Richter:

28, im septischen Operationszimmer, ja?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Ja, ja.

Dolmetscherin Kapkajew:

W tym tak zwanym »brudnym«?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak jest, tak jest.

Dolmetscherin Kapkajew:

In diesem sogenannten schmutzigen Operationszimmer.

Vorsitzender Richter:
Ja.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Więc wtedy, kiedy ja przyszedłem do pracy na tej sali, fenol jeszcze nie był używany do uśmiercania.

Dolmetscherin Kapkajew:
Als ich in diesen Saal zur Arbeit kam, hat man das Phenol noch nicht für Tötungszwecke benutzt.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Wśród różnych medykamentów również był w sali tej w szafce tej był również oprócz innych medykamentów, były przechowywane środki do narkozy. Wśród nich był również i ewipan, w kilku, powiedzmy, w pięciu czy w sześciu pudełkach.

Dolmetscherin Kapkajew:
Unter anderem befanden sich dort Narkosemittel, und unter ihnen Evipan.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Więc kilkakrotnie było tak – i tu się zaczyna już znaczy konkretna historia – że byłem wypraszany przez Klehra z sali operacyjnej. I byli doprowadzani do sali operacyjnej więźniowie bądź z ambulatorium, bądź też z sąsiedniej sali, która była salą pielęgnarską.

Dolmetscherin Kapkajew:
Es war oft so, daß ich von Klehr aus dem Saal herausgewiesen wurde. Und in den Saal wurden dann verschiedene Kranke gebracht, sei es aus dem Ambulatorium, sei es aus einem Nebenzimmer, dem sogenannten Pflegerzimmer.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Tak. Po, powiedzmy, dwóch godzinach czy godzinie byłem z powrotem wołany do sali operacyjnej.

Dolmetscherin Kapkajew:
Nach einer beziehungsweise zwei Stunden wurde ich wiederum in den Saal gerufen.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Tak. I wówczas sprzątałem i strzykawki, i puste ampułki po ewipanie.

Dolmetscherin Kapkajew:
Und da hatte ich die Spritzen und die leeren Evipan-Ampullen wegzuräumen.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Odbywało to się w ten sposób, że do bloku 28 było również boczne wejście. Z podestu wchodziło się bądź na pierwsze piętro, bądź też do piwnicy, gdzie była trupiarnia.

Dolmetscherin Kapkajew:
Z ulicy wchodziło się?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Nie, to znaczy, tu od strony drutów. Od strony drutów zza bloku, to był ostatni blok w rzędzie.

Dolmetscherin Kapkajew:
Also im Block 28 befand sich ein Nebeneingang von der Seite des Drahtzauns. Und man konnte durch diesen Eingang entweder in den ersten Stock oder in den Leichenkeller hinunter gehen.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

W piwnicy. Tak. Tak. Więc nosze, »tragi«, na których byli wnoszeni uśmierceni więźniowie, stały za załomem muru przy tamtym wejściu, przy wejściu, znaczy, przy tym bocznym wejściu, żeby więźniowie, którzy przechodzili do uśmiercania, znaczy do sali operacyjnej na to uśmiercanie

Dolmetscherin Kapkajew [unterbricht]:
Głównym wejściem.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak. Żeby nie widzieli prawda całego momentu, wchodzenia »truponoszy« do sali operacyjnej i wychodzenia, prawda, obciążonych zwłokami.

Dolmetscherin Kapkajew:

Die Tragbahren standen hinter der Mauer versteckt, so daß diese Kranken, die hineingingen, um getötet zu werden, die Leichenträger, und wie sie die Tragbahren hineinbrachten, nicht sehen konnten.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tych dwóch leichenträgerów było o tyle znanych w obozie, prawda, że stanowili oni bardzo charakterystyczne postacie. I to były takie bardzo kontrastowe postacie. Obojski był wysoki, bardzo wysoki, tęgi, dobrze zbudowany młody mężczyzna, natomiast Teofil, którego nazwiska niestety nie pamiętam, był mały, niziutki i pamiętam, że wszystkie przednie zęby, prawda, miał złote. O tyle to było charakterystyczne, że kiedy oni nieśli, byli silni zresztą, zwłoki nosili na tych tragach, to zwykle Obojski szedł pierwszy, ten wielki, prawda, a ten mały szedł z tyłu. Także normalnie prawda te tragi były zwykle, prawda przechylone. Stąd te postacie mi się utrwaliły w pamięci i były znane w obozie ze względu na kontrast.

Dolmetscherin Kapkajew:

Die Gestalten der beiden Leichenträger waren im Lager sehr bekannt. Sie waren nämlich charakteristisch und kontrastierten sehr miteinander. Obojski, einer von den Leichenträgern, war sehr groß, kräftig und dick. Der zweite, Teofil, leider kann ich mich nicht mehr an seinen Namen erinnern, war dagegen klein und schwächig und hatte vorne lauter Goldzähne. Normalerweise, wenn sie die Leichen trugen, da ging zuerst Obojski und hinter ihm der kleine Teofil, so daß die Tragbahre dann so schief getragen wurde. Die waren sehr charakteristisch, und darum blieben sie mir so sehr im Gedächtnis haften.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak jest. Więc, [Pause] tak jak powiedziałem, trudno mi powiedzieć, jak długo trwało stosowanie ewipanu. Czy to było, to jest jednak okres czasu dzielący długo. W każdym razie przypuszczam, że to gdzieś, powiedzmy, koło miesiąca, półtora, jeszcze było stosowane uśmiercanie ewipanem.

Dolmetscherin Kapkajew:

Ich kann schlecht sagen, wie lange man mit Evipan getötet hat. Das ist ja letzten Endes eine sehr lange Zeit, die dazwischenliegt. Aber ich denke, das war ungefähr ein bis anderthalb Monate. Während der Zeit hat man Evipan [benutzt].

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Później było tak, że wyselekcjonowani bądź przez lekarza obozowego bądź też bezpośrednio przez Klehra więźniowie byli uśmierceni później ewipanem. Stąd zresztą to wiem, że

Dolmetscherin Kapkajew [unterbricht]:
Ewipanem?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Nie ewipanem, a tym fenolem. Stąd wiem, że Klehr, jak wchodził do sali, kazał sobie wyjmować tę butlę z fenolem, szykować strzykawkę. Przeważnie jedną strzykawkę albo kilka strzykawek i igły, którymi normalnie były dokonywane, prawda, punkcje robione były, prawda, w obozie i tak dalej. Te, które były stosowane do leczenia.

Dolmetscherin Kapkajew:

Später wurden die Häftlinge, die entweder vom Arzt oder unmittelbar von Klehr selektiert wurden, mit Phenol getötet. Klehr pflegte dann vor diesem Eingriff zu verlangen, daß man die Phenolflasche rausstellt, daß man die Spritzen bereithält und die Nadeln, die man gewöhnlich für Punktionszwecke gebraucht hat. Gewöhnlich verlangte er, eine Spritze und manchmal einige Spritzen bereitzuhalten.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

I igły, które były normalnie stosowane.

Dolmetscherin Kapkajew:

To już powiedziałam. — Und die Nadeln, die normalerweise für Punktionen und andere Zwecke gebraucht wurden.

Vorsitzender Richter:

Haben Sie einmal einer solchen Tötung beigewohnt?

Dolmetscherin Kapkajew:

Czy był pan kiedyś obecny przy tego rodzaju zabiciu?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Bezpośrednio nie, dlatego że zwykle Klehr, a zresztą i nasi lekarze, ci, którzy wiedzieli, a więc powiedzmy doktor Dering, chyba lekarze nasi, ze względu na mój młody wiek – przecież miałem wówczas 17 lat – po prostu kazali mi wychodzić. Nie byłem przy tych [+ akcjach zabijania].

Dolmetscherin Kapkajew:

Unmittelbar war ich nie dabei. Und Klehr und auch die polnischen Häftlingsärzte, Doktor Dering und andere, haben mir jedesmal befohlen vorzugehen, und zwar wahrscheinlich aufgrund meines Alters. Ich war ja 17 Jahre alt damals.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Natomiast o tyle mogłem śledzić przebieg tego, że nie mając co robić albo siedziałem z więźniami, którzy czekali w sąsiedniej sali, którzy czekali, prawda, na »szpilowanie«, rozmawiałem z nimi

Vorsitzender Richter [unterbricht]:

Stop, stop. Sonst können Sie ja gar nicht

Dolmetscherin Kapkajew [unterbricht]:

Nein, nein, der Satz ist noch nicht beendet, Herr Vorsitzender. [...]

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Co? Co?

Dolmetscherin Kapkajew:

Niech pan zdanie dokończy. Więc pan mówi: »siedziałem albo w sąsiedniej sali, gdzie inni więźniowie czekali na »szpilowanie«, albo«

Zeuge Bartosz Oziemkowski [unterbricht]:

Tak. T o dokąd ostatni z więźniów nie został doprowadzony, prawda, do Klehra.

Dolmetscherin Kapkajew:

Ich konnte den Verlauf dieser »Aktion« insofern genau beobachten, als ich im Nebensaal saß mit den Häftlingen zusammen, die auf ihre »Abspritzung« gewartet haben, bis der letzte von diesen Häftlingen in den Operationssaal dem Klehr vorgeführt wurde.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak. Jak już mówiłem poprzednio, więźniowie, którzy byli zapisywani do ambulatorium, nie wiedzieli, czy to jest normalne badanie lekarskie, prawda, i czy wrócić, czy też – mieli obawy, kiedy rozmawiałem z nimi – oczywiście mieli obawy, czy to jest na pewno normalne badanie.

Dolmetscherin Kapkajew:

Wie ich bereits gesagt habe, wußten die Häftlinge, die fürs Ambulatorium ausgesucht wurden, nicht genau, ob es sich um eine normale Untersuchung handelt, ob sie nun nicht mehr wiederkommen. Ich sprach darüber mit diesen Leuten, die im Zimmer saßen.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Niestety, no, wprost nie mogłem im powiedzieć, [co ich czeka].

Dolmetscherin Kapkajew:

Leider konnte ich denen einfach nicht sagen, was sie erwartet.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

I tak nie mogłem im nic pomóc, gdyby to wiedzieli.

Dolmetscherin Kapkajew:

Ich konnte ihnen doch sowieso damit auch nicht helfen, wenn ich es ihnen gesagt hätte.

Vorsitzender Richter:

Ja. Wissen Sie, wie oft derartige Tötungen mit Phenol stattgefunden haben?

Dolmetscherin Kapkajew:

Czy wie pan, jak często miało miejsce zabijanie fenolem?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

To było różnie. Były tygodnie, w każdym razie.

Dolmetscherin Kapkajew:

Das war verschieden.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Nie, nie było tygodnia takiego, w którym nie byłoby.

Dolmetscherin Kapkajew:

Es gab jedoch keine Woche, während der keine Tötung stattgefunden hat.

Vorsitzender Richter:

In welchem Zeitraum?

Dolmetscherin Kapkajew:

W jakim okresie czasu?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak jak powiedziałem, dokładnie, czy to był październik, czy listopad, to tak

Dolmetscherin Kapkajew:

Więc mniej więcej październik, listopad.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak, tak.

Dolmetscherin Kapkajew:

Czterdzieści?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Gdzieś październik 41 do lutego, do lutego 42.

Dolmetscherin Kapkajew:
Wie ich bereits gesagt habe, ist es mir schwer, das genau anzugeben. Also Oktober, November, etwa, 41 bis Februar 42.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
W tygodniu to było dwa razy, trzy razy. Może były i takie przypadki, że był jeden. No, w każdym razie średnio, że było powiedzmy średnio, ale można powiedzieć dwa razy w tygodniu, na pewno. Z całą pewnością.

Dolmetscherin Kapkajew:
Also in der Woche war es zwei- bis dreimal, manchmal auch einmal. Aber im Durchschnitt, ganz bestimmt, kann man von zweimal in der Woche sprechen.

Vorsitzender Richter:
Wie viele Leute waren damals jeweils betroffen?

Dolmetscherin Kapkajew:
Ilu mniej więcej było zabitych każdorazowo?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
To były liczby różne, ale w każdym razie od kilkunastu

Dolmetscherin Kapkajew [unterbricht]:
To znaczy mniej więcej?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Od kilkunastu, no powiedzmy 12, 15, trudno to określić.

Dolmetscherin Kapkajew:
Tak, do?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Do powiedzmy 30. To, to są liczby, oczywiście, w przybliżeniu.

Dolmetscherin Kapkajew:
Es ist schwer, eine genaue Zahl anzugeben. Das ist natürlich nur eine ungefähre Zahl, eine vage Zahl: so von zwölf, 15 bis 30 etwa jeweils. — Každorazowo?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Tak, każdorazowo.

Dolmetscherin Kapkajew:
Jeweils.

Vorsitzender Richter:
Haben Sie irgendwelche Anhaltspunkte dafür, daß Klehr diese Spritzen selbst verabreicht hat? Oder ist es möglich, daß er sie durch andere Häftlinge hat verabreichen lassen?

Dolmetscherin Kapkajew:
Czy ma pan podstawy do przypuszczenia, że Klehr sam dokonywał zabicia, czy też istnieje możliwość, że zabicia dokonywał ktoś inny?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Więc z reguły, to był Klehr sam, ale były przypadki takie, że był z nim – on był pielęgnierem zdaje się na oddziale tyfusowym, Pańszczyk – że był z nim razem w tej sali. Był obecny przy tym, ale czy wówczas to robił Pańszczyk, czy robił to Klehr, tego nie mogę powiedzieć. W każdym razie te przypadki, które ja widziałem, nie było nigdy tak, żeby Klehr tam nie był, żeby był sam więzień przy tych zabi ciach.

Dolmetscherin Kapkajew:

In der Regel war Klehr alleine. Manchmal befand sich auch mit ihm zusammen ein Pfleger aus dem Typhussaal, Pańszczyk. Ich kann aber nicht sagen, wer von den beiden dann getötet hat. Ich weiß nur, in diesen Fällen, die ich gesehen habe, war Klehr immer dabei. Es war niemals so, daß nur der Häftling alleine im Saal gewesen wäre.

Vorsitzender Richter:

Das ist auch keine Frage. Klehr hat uns nämlich gesagt, daß anfänglich die Häftlinge diese Tötungen mit Phenol selbst vorgenommen hätten und daß auf eine Beschwerde hin er, Klehr, beauftragt worden sei, nunmehr diese Tötungen eigenhändig vorzunehmen. Weil das aber in den Anfängen war, nämlich, wie Sie uns geschildert haben, von Oktober, November 41 ab, müßte ja damals, nach der Darstellung von Klehr, die Tötung noch von Häftlingen, wenn auch in Anwesenheit und auf Befehl des Klehr, durchgeführt worden sein.

Dolmetscherin Kapkajew:

Oskarżony Klehr twierdzi tutaj przed sądem, że z początku zabijania fenolem dokonywali wyłącznie więźniowie. Że na skutek skarg później on otrzymał polecenie [wykonywania] tego zabiegu. Ponieważ to, co pan opisuje miało miejsce w początkach, to znaczy od października, listopada 41, jak pan powiedział, do lutego. Więc według opisu oskarżonego Klehra, musiałby w tym czasie dokonywać zabicia któryś z więźniów. Oczywiście, w obecności oskarżonego Klehra. Czy panu jest coś na ten temat wiadomym?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

To jest absurd, przecież. To jest absolutny absurd. To ze strony więźniów mogło być robione, powiedzmy, pod przymusem i z nakazu. Ale przecież nie mieli więźniowie celu żadnego, nawet czy Pańszczyk, czy inni, powiedzmy Pańszczyk, żeby mieli z własnej inicjatywy. W jakim celu mieli dokonywać tych strasznych czynów?

Dolmetscherin Kapkajew:

Das ist absurd, so etwas zu sagen, wenn auch die Häftlinge mal, sagen wir, unter Zwang oder auf Befehl so etwas getan hätten. Sie hatten aber doch gar keinen Grund, so eine furchtbare Tötung auf eigene Faust vorzunehmen.

Vorsitzender Richter:

Ja. Das zu beurteilen muß der Herr Zeuge dem Gericht überlassen. Uns kommt es darauf an zu wissen, ob er uns mit Bestimmtheit sagen kann, daß in der damaligen Zeit Klehr derartige Tötungen mit Injektionen allein vorgenommen hat, nämlich, wie er vorhin gesagt hat: »Meistens war Klehr allein. Da war gar kein anderer im Zimmer.« War kein anderer im Zimmer, muß es Klehr allein gewesen sein. War ein anderer im Zimmer, kann er dann mit Bestimmtheit ausschließen, daß die Tötungen dann nicht von dem anderen vorgenommen worden sind?

Dolmetscherin Kapkajew:

Musi pan pozostawić sam fakt określenia, czy to jest absurdem czy nie, sądowi. Nam zależy w tej chwili na tym, żeby z całą pewnością stwierdzić, czy wiadomym panu jest, że tego rodzaju czynność dokonana została tylko przez Klehra. Pan powiedział poprzednio w swoim zeznaniu, że w wielu wypadkach był Klehr, sam jeden, więc, [+ to] znaczy, z całą pewnością pan wie, że były wypadki, kiedy Klehr był sam jeden

Zeuge Bartosz Oziemkowski [unterbricht]:

To była reguła.

Dolmetscherin Kapkajew:

Następnie pan powiedział, że był razem z Klehrem jeszcze ktoś inny, czy w tym wypadku panu jest wiadomym, że zabija Klehr sam czy nie? Więc z reguły...

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Po pierwsze, takich przypadków było niewiele. Kiedy był przy tym Pańszczyk. To było kilka, może dwa, trzy razy, o których ja przynajmniej wiem. Natomiast jako reguła była, że był Klehr osobiście i sam przy tych zabiegach.

Dolmetscherin Kapkajew:

In der Regel war Klehr allein bei diesen Einspritzungen. Es waren nur höchstens zwei bis drei Mal, die ich gesehen habe, daß Pańszczyk mit ihm zusammengewesen ist. In der Regel war Klehr alleine im Zimmer und hat das alleine durchgeführt.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak jest. Po tych zabiegach, oczywiście »zabiegach« w cudzysłowie, wchodziłem z powrotem do sali. Wzywany przez Klehra i mogę stwierdzić, po pierwsze, że zwykle z butli, którą zostawiałem na wierzchu w różnej ilości, powiedzmy, zostawało, dajmy na to, jedna trzecia z ilości tej, która była, połowa, prawda, w różnych ilościach to było. No i poza tym, widziałem fakty, powiedzmy, wynoszenia przez Obojskiego i Teofila ofiary Klehra z sali operacyjnej, prawda. Jak również chyba dwu czy trzykrotnie widziałem przy samym zabiegu Klehra. W tym momencie raz to było tak, że Entress chyba wchodził. [...]

Dolmetscherin Kapkajew:

Nach diesen Eingriffen – natürlich in Anführungszeichen – wurde ich von Klehr wieder in den Saal gerufen. Und ich sah dann erstens, daß aus der Phenolflasche, die ich vorher aus dem Schrank rausgestellt hatte, die Flüssigkeit entnommen war. Es blieb manchmal ein Drittel oder die Hälfte [von dem], was sich vorher in der Flasche befand. Dann sah ich auch, wie die Opfer von Klehr von den beiden Leichenträgern Obojski und Teofil rausgetragen wurden. In zwei oder drei Fällen habe ich auch die »Aktion« selbst

Zeuge Bartosz Oziemkowski [unterbricht]:

Raz to było tak, że wchodził

Dolmetscherin Kapkajew [unterbricht]:

Więc chwileczkę! Proszę pana, całe zdanie. Więc dwa czy trzy razy?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Widziałem przez moment prawda, sam fakt uśmiercania przez Klehra. Jeden raz to było, to dokładnie pamiętam. Wchodził Entress.

Dolmetscherin Kapkajew:

In zwei bis drei Fällen habe ich die Tatsache der Tötung sekundenweise auch gesehen.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Doktor Entress, lagerarzt prawda. Ja w tym czasie akurat byłem na korytarzu, kiedy on, wchodząc, uchylił drzwi. Ponieważ stół operacyjny był vis-à-vis drzwi, widziałem Klehra pochylonego nad chorym, prawda, ze szprycą przy piersi.

Dolmetscherin Kapkajew:

In einem Fall war das so, daß Doktor Entress in den Operationssaal gekommen ist. Und eine Weile blieb die Tür angelehnt. Da der Tisch direkt gegenüber der Tür stand, sah ich den Klehr über den Häftling gebeugt, mit einer Spritze in der Hand.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

On przy piersi miał.

Dolmetscherin Kapkajew:
Mit der Spritze an der Brust des Häftlings.

Vorsitzender Richter:
Ja hören Sie mal, vorhin haben Sie aber auf meine Frage, ob Sie diese Tötung auch einmal selbst miterlebt hätten, geantwortet: »Nein, ich wurde immer hinausgeschickt, denn ich nehme an, daß ich noch zu jung war und mit Rücksicht auf mein junges Alter ich das nicht sehen sollte.«

Dolmetscherin Kapkajew:
Prze dtem na pytanie sądu, pan powiedział

Zeuge Bartosz Oziemkowski [unterbricht]:
Ja zrozumiałem.

Dolmetscherin Kapkajew:
Że pan nie widział akcji uśmiercania, ponieważ ze względu na pana młodociany wiek, pan został.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
W tym nie ma żadnej sprzeczności, bo sąd mnie pytał, czy byłem obecny przy samym uśmiercaniu, a ja obecny przy uśmiercaniu – nadal to samo powtarzam – nie byłem ani razu.

Dolmetscherin Kapkajew:
Ja. Es ist kein Gegensatz und keine Diskrepanz zu dem, was ich gesagt habe. Auf die Frage des Gerichtes, ob ich bei der Tötung anwesend gewesen bin, habe ich geantwortet: »Nein.« Und das wiederhole ich nochmals. Bei der Tötungsaktion selbst war ich nie anwesend.

Vorsitzender Richter:
Ja. Also Sie wollen sagen, durch die offenstehende Tür haben Sie es aber ab und zu einmal beobachtet, wenn Doktor [...] Entress dort war und zugesehen hat.

Dolmetscherin Kapkajew:
Więc chce pan przez to powiedzieć, że pan parę razy widział przez uchylone drzwi, kiedy doktor Entress wchodził do pokoju, to wtedy pan mógł obserwować chwilowo.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Tak. Znaczy, raz to dokładnie pamiętam, że to wchodził akurat Entress. Pozostałe dwa przypadki, kiedy widziałem przez uchylone drzwi Klehra i, powiedzmy, leżącego häftlinga na stole. Nie pamiętam po prostu, kto wtedy wchodził do pokoju. Jestem pewny, co do tego jednego przypadku, że to był Entress. Nie wiem czy w pozostałych przypadkach, czy to był ktoś z SDG, czy, powiedzmy, któryś z innych lek arzy obozowych.

Dolmetscherin Kapkajew:
In einem Fall erinnere ich mich ganz genau, daß es Doktor Entress gewesen ist, der in den Saal hineinging, und ich auf diese Weise kurze Zeit beobachten konnte, wie der Angeklagte Klehr sich über den auf dem Tisch liegenden Häftling beugte. In zwei anderen Fällen kann ich nicht sagen, wer in den Saal hineinging, vielleicht ein SDG oder jemand anders.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
No, więc tego rodzaju zabiegi obserwowałem, do – tak jak powiedziałem – do połowy lutego 42 roku.

Dolmetscherin Kapkajew:
Diese Eingriffe beobachtete ich, wie ich bereits gesagt habe, etwa bis Mitte Februar 1942.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Jeszcze chciałem dodać taką, wracając do tych rzeczy, które mówiłem na początku, o moim dostaniu się na Häftlingskrankenbau, że po stwierdzeniu tuberkulozy miałem dokonywaną, co tydzień dopełnianą,

odmę płuc. Robioną przez doktora *Okońskiego* albo przez doktora *Girzewskiego* z tym, że to dopełnianie z naturalnych albo – Suliborski jeszcze też był przy tym – że naturalnie odbywało się [+ to] w tajemnicy przed władzami obozowymi i odbywało się to dopełnianie odmy w ten sposób, że jeden lekarz robił mi, dopełniał mi odmę, drugi lekarz stał na korytarzu przy drzwiach, patrząc, czy nie ma nikogo, czy nie ma nikogo z załogi obozowej na bloku. A trzeci stał przy wejściu na blok, żeby w momencie, kiedy ktoś z SS wejdzie na blok, żeby zdążyli wyjąć mi igłę z piersi, dlatego że, gdyby to stwierdzono, Klehr przy nienawiści, jaką on mnie darzył, na pewno by skorzystał z okazji, żeby mnie »zaszpilować«.

Dolmetscherin Kapkajew:

Wie ich bereits gesagt habe, wurde bei mir Tuberkulose festgestellt. Und danach wurde mir jede Woche von den polnischen Ärzten, das waren Gyrzewski, Okoński und Suliborski, die Lunge stillgelegt. Diese Behandlung mußte streng geheim vor sich gehen. Einer von den Ärzten stand vor dem Block, damit er jederzeit, wenn sich jemand von der SS näherte, Bescheid geben kann. Der andere Arzt stand vor der Türe im Korridor, und der dritte behandelte mich. Wenn nämlich Klehr einmal erfahren hätte, daß sie mich so behandelten, bei seinem Haß, den er mir gegenüber zeigte, hätte er mich bestimmt dann »abgespritzt«.

Vorsitzender Richter:

Ja. Nun noch etwas anderes. Sie sagten vorhin, daß wiederholt solche Arztbesuche, wie Sie sich ausdrückten, stattgefunden hätten, bei denen ein Arzt in Gemeinschaft mit Klehr Leute ausgesucht hätte. Um welche Ärzte handelte es sich dabei? Handelte es sich dabei um Lagerärzte, also um SS-Ärzte, oder um Häftlingsärzte?

Dolmetscherin Kapkajew:

Mówił pan na początku, że widział pan, tak, wizyty lekarzy, które się odbywały w obecności oskarżonego Klehra. Czy wspominając lekarzy ma pan na myśli [lekarzy SS], czy lekarzy więźniów?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Lekarzy, lagerarzt, lekarza SS.

Dolmetscherin Kapkajew:

Ich meine den Lagerarzt, den SS-Arzt.

Vorsitzender Richter:

Kam es auch vor, daß Klehr ohne Anwesenheit eines SS-Arztes derartige Auswahlen vornahm?

Dolmetscherin Kapkajew:

Czy zdarzało się, że Klehr sam, nie w obecności lekarza, samodzielnie wykonywał tego rodzaju wybiórki?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Zdarzało się tak, ponieważ zwykle było wiadomo, czy któryś z lekarzy SS jest obecny. Nieraz, po południu szczególnie, było tak, że żadnego z lagerarztów nie było na terenie obozu, a Klehr sam dokonywał selekcji, sprowadzał tego samego dnia, powiedzmy w ciągu godziny, dwóch tych więźniów i odbywało się wówczas »szprycowanie«. To wskazuje na to, że to były selekcje do konywane indywidualnie bez lekarza.

Dolmetscherin Kapkajew:

Es kam vor. Nachmittags, man wußte ganz genau, daß kein Lagerarzt sich auf dem Gebiete des Lagers befindet, und Klehr hatte dann auf eigene Faust einige Häftlinge ausgesucht und sie unmittelbar danach getötet. [Daher] kann man mit Sicherheit sagen, daß Klehr das ohne einen Arzt selbst vorgenommen hat.

Vorsitzender Richter:

Haben Sie das selbst gesehen?

Dolmetscherin Kapkajew:

Czy pan to sam widział?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak jest, widziałem takie przypadki, kiedy wiedziałem, że nie ma lekarza, lagerarza w obozie, prawda, to »szprycowanie« odbywało się.

Dolmetscherin Kapkajew:

Czy pan sam widział taką selekcję, którą przeprowadzał Klehr samodzielnie?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Gdybym sam moment selekcji widział, to musiałbym być w obecności Klehra, a z więźniów nikt, a tym bardziej ja, nie asystował przy selekcji.

Dolmetscherin Kapkajew:

Ich bin selbst bei so einer Selektion nicht dabeigewesen, weil ich hätte dann in Gegenwart von Klehr dabeisein müssen. Aber ich weiß, daß zu dieser Zeit die Selektion stattfand, zu der kein Arzt sich im Lager befand.

Vorsitzender Richter:

Ja. Und wieso wissen Sie, daß diese Selektion stattfand, wenn Sie nicht dabei waren?

Dolmetscherin Kapkajew:

Skądże pan wie, kiedy pan nie był przy tym, że w ogóle taka selekcja miała miejsce?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Dlatego, że było »szprycowanie« tego dnia.

Dolmetscherin Kapkajew:

Weil die »Abspritzungen« an diesem Tage stattfanden.

Vorsitzender Richter:

Und wieso konnten das nicht Leute sein, die vorher, an einem anderen Tag oder am Vormittag, von einem Arzt ausgewählt worden waren?

Dolmetscherin Kapkajew:

Dlaczego pan wyklucza możliwość, że ci ludzie, którzy zostali »zaszpilowani«, nie byli wybrani dzień przedtem, przez lekarza?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Były takie przypadki, że na przykład z 21 bloku Klehr sam przyszedł z więźniami tymi, którzy byli przeznaczeni do szprycy.

Dolmetscherin Kapkajew:

Es gab Fälle, in denen Klehr von Block 21 selbst die Häftlinge brachte, die zur »Abspritzung« vorgesehen wurden.

Vorsitzender Richter:

Ja. Ich meine nur, wieso wissen Sie, daß es sich bei diesen Häftlingen um solche handelte, die Klehr unmittelbar zuvor selbst und ohne Anwesenheit eines Arztes ausgewählt hatte?

Dolmetscherin Kapkajew:

Mnie chodzi tylko o to, czy pan, skąd pan wie, że Klehr właśnie tych więźniów, których on przyprowadzał przedtem, sam wyszukał, bez polecenia poprzednio wydanego mu przez lekarza?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Być może, że takie polecenie było, ale ja o tym widzieć nie mogłem.

Dolmetscherin Kapkajew:

Es kann sein, daß so eine Anordnung vom Arzt bestand. Aber ich konnte davon nichts wissen.

Vorsitzender Richter:

Sie konnten davon nichts wissen. Ja, das waren diese [Pause] Tötungen, die Klehr im Block 28 durchgeführt hat. Wissen Sie auch, ob er später im Block 20 auch noch solche Injektionen gemacht hat?

Dolmetscherin Kapkajew:

To dotyczy zabicia na bloku 28. Czy panu jest coś wiadomym, że on później dokonywał zabicia na bloku 20 czy 21?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Że później dokonywał, to nie. Wiem o tym z już późniejszych relacji, prawda, współkolegów, że później odbywały się te szpilowania na bloku 20 czy 21. Ale w tym czasie nie wiedziałem, czy takie szpilowania odbywały się na tym bloku i w tym czasie się nie odbywały. Raczej przypuszczam, że w tym czasie odbywały się tylko na bloku 28.

Dolmetscherin Kapkajew:

Nie, później, później.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

A, to później, to wiem z relacji późniejszych już.

Dolmetscherin Kapkajew:

Was später geschah, das weiß ich lediglich von Informationen, die mir von den Kameraden gegeben wurden. Zu meiner Zeit, da ist es mir nur von dem Block 28 bekannt. Ob sich da woanders was abspielte, das weiß ich nicht.

Vorsitzender Richter:

Ja. Dann möchte ich Ihnen noch folgendes vorhalten: Sie haben gesagt bei Ihrer schriftlichen Mitteilung: »Manchmal befahl mir Klehr, mich beim Blockeingang zu postieren und niemanden hineinzulassen. Pfleger Pańszczyk, der beim Töten mitmachte, aufgerufen«... A Iso: »Die wartenden Häftlinge wurden damals einzeln von Klehr oder von Pfleger Pańszczyk, der beim Töten mitmachte, aufgerufen und in den »Operationsaal« hineingeführt.«³ Nach dieser Aussage sieht es doch so aus, als ob der Pańszczyk immer dabeigewesen sei.

Dolmetscherin Kapkajew:

W swoim, wtedy pisemnym meldunku, powiedział pan, że czasami dostawał pan polecenie od Klehra, [+ by] stać przy wejściu i nie wpuszczać nikogo i że wówczas więźniowie, którzy byli przeznaczeni do szpilowania, byli wywoływani przez, bądź to przez Klehra, bądź to przez Pańszczyka i przychodzili do sali. Więc z tego by wynikało, że Pańszczyk był zawsze obecny przy szpilowaniu?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Nie. W tych przypadkach, w których był Pańszczyk.

Dolmetscherin Kapkajew:

Nein. Das war nur in diesen Fällen, in denen Pańszczyk dabeigewesen ist.

Vorsitzender Richter:

Ja. Und Sie sagen, in vielen Fällen, und Sie sagten vorhin sogar wörtlich, »in der Regel« war Klehr allein.

Dolmetscherin Kapkajew:

³ Vgl. Brief des Zeugen Oziemkowski an das Internationale Auschwitz-Komitee, Wien, 4 Ks 2/63, Hauptakten, Bd. 18, Bl. 1.846.

Więc poprzednio pan powiedział, w wielu wypadkach, z reguły użył pan nawet tego zwrotu, był Klehr sam jeden.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Tak.

Dolmetscherin Kapkajew:
Jawohl.

Vorsitzender Richter:
Hat das Gericht noch Fragen? Keine Fragen mehr? Bitte schön.

Ergänzungsrichter Hummerich:
Wie hieß Obojski mit Vornamen?

Dolmetscherin Kapkajew:
Jakie było imię Obojskiego?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Eugeniusz. A koledzy go nazywali Kasia, że względu na to, że miał przy swoim dużym wzroście, twarz młodej dziewczyny rumianej.

Dolmetscherin Kapkajew:
Er hieß Eugen mit Vornamen.

Ergänzungsrichter Hummerich:
Eugen, ja.

Dolmetscherin Kapkajew:
Aber er wurde von den Kameraden Kasia, also mit einem Mädchennamen gerufen, weil er, obwohl groß und stark, ein ausgesprochen mädchenhaftes Gesicht hatte.

Ergänzungsrichter Hummerich:
War er zu Ihrer Zeit immer noch Leichenträger, oder war er noch was anderes?

Dolmetscherin Kapkajew:
Czy on za pana czasów był zawsze truponoszem, czy był jeszcze kimś innym?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
On był przy mnie, jestem raczej pewny, że był truponoszem.

Dolmetscherin Kapkajew:
Ich bin eher sicher, daß er zu meiner Zeit Leichenträger war.

Ergänzungsrichter Hummerich:
Zu Ihrer Zeit, ja.

Dolmetscherin Kapkajew:
Za pana czasu?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Za moich czasów.

Ergänzungsrichter Hummerich:
Und als Sie in Block 28 kamen, hieß der da auch schon Block 28, oder hieß er da noch anders?

Dolmetscherin Kapkajew:

Kiedy pan przyszedł do bloku 28, czy on się wówczas nazywał blok 28, czy wówczas się nazywał inaczej?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Nie, to już był blok 28, to już było po zmianie numeracji.

Dolmetscherin Kapkajew:

Nein, der hieß schon damals 28.

Ergänzungsrichter Hummerich:

Hieß da schon 28. Danke.

Dolmetscherin Kapkajew:

Damals war das bereits nach der Änderung.

Ergänzungsrichter Hummerich:

Das war schon nach der Änderung?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak.

Ergänzungsrichter Hummerich:

Danke schön.

Vorsitzender Richter:

Herr Staatsanwalt?

Staatsanwalt Kügler:

Keine Frage.

Vorsitzender Richter:

Herr Rechtsanwalt Ormond? Herr Rechtsanwalt Doktor Kaul?

Nebenklagevertreter Kaul:

Ich habe keine Fragen.

Vorsitzender Richter:

Keine Fragen. So. Wie ist es mit Verteidigung? Herr Rechtsanwalt Göllner.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Więc, kto?

Verteidiger Göllner:

Herr Zeuge, was geschah denn mit den Kranken in dem schmutzigen Saal des Blocks 28, während diese Dinge vorgenommen wurden?

Dolmetscherin Kapkajew:

Co się działo z chorymi na bloku 28, wówczas kiedy te

Vorsitzender Richter [unterbricht]:

Moment, Herr Rechtsanwalt, ich weiß nicht, ob Sie hier ganz klar sehen.

Verteidiger Göllner:

Ja, bitte.

Vorsitzender Richter:

Dieser Saal 28 war an sich ein Operationssaal, war kein Krankensaal.

Dolmetscherin Kapkajew:
Aber der Block war 28.

Vorsitzender Richter:
Bitte? Ein Ambulanzsaal.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
To był a sala operacyjna, nie mieszkalna.

Vorsitzender Richter:
Ein Operationssaal.

Dolmetscherin Kapkajew:
Das war ein Operationssaal.

Vorsitzender Richter:
Ja. Also da lagen keine Kranken drin.

Verteidiger Göllner:
[unverständlich] Gut. Klehr behauptet, daß im Anfang die Phenoleinspritzungen nicht in diesem Saal vorgenommen worden sind, sondern im Keller von Block 28.

Vorsitzender Richter:
Bitte schön. Wollen Sie es ihm sagen.

Dolmetscherin Kapkajew:
Oskarżony Klehr twierdzi, że na początku zastrzyki fenolem, zabijanie przy pomocy fenolu odbywało się nie na sali operacyjnej, lecz w piwnicy bloku 28.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
O tych przypadkach słyszałem, ale nie widziałem ich osobiście, czy takie przypadki być może, że były.

Dolmetscherin Kapkajew:
Ich habe von solchen Fällen gehört, aber ich habe sie nie persönlich gesehen. Es kann sein, daß es sich auch dort abspielte.

Verteidiger Göllner:
Wenn Sie wieder zurückgerufen wurden in diesen Operationsraum, waren da die Leichen schon von den Leichenträgern weggetragen oder noch nicht?

Dolmetscherin Kapkajew:
Czy wtedy, kiedy pana wołano do sali operacyjnej po zabiegu, czy trupy znajdowały się jeszcze na sali, czy były już wyniesione przez truponoszy?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Przecież ja mówiłem wyraźnie i w swoim piśmie i w swoich zeznaniach obecnie, że każdorazowo uśmiercony był od razu wynoszony. Przecież następni chorzy nie byli wprowadzani do sali, tam, gdzie leżały trupy.

Dolmetscherin Kapkajew:
Ich habe das bereits – sowohl in meiner schriftlichen Aussage als auch heute – gesagt, daß unmittelbar nach der Tötung die Leichen von den Leichenträgern fortgetragen wurden. Es war doch nie so, daß der nächste Kranke Leichen vorfand, nachdem er in den Saal ging.

Verteidiger Göllner:

Der Sinn meiner Frage ist ein anderer: Ich will wissen, ob der Zeuge den Abtransport der Leichen selbst gesehen hat.

Dolmetscherin Kapkajew:

Sens mojego pytania jest inny. Mnie chodzi o to, żeby się dowiedzieć, czy pan sam widział, jak trupy było odnoszone.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Oczywiście.

Dolmetscherin Kapkajew:

Ja, natürlich.

Verteidiger Göllner:

Die Leichen wurden also an ihm persönlich vorbeigetragen von den Leichenträgern?

Dolmetscherin Kapkajew:

Więc, trupy były obok pana przenoszone przez trup onoszy?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Tak jest. Z korytarza, przez korytarz z sali operacyjnej, przez kilka metrów korytarza w lewo do tego wyjścia, czy tam wejścia od strony drutów, właśnie od tego bocznego.

Dolmetscherin Kapkajew:

Jawohl, sie trugen die Leichen aus dem Saal einige Meter durch den Korridor und dann links durch den Seitenausgang oder -eingang hinaus.

Verteidiger Göllner:

Gut.

Vorsitzender Richter:

Keine Fragen mehr? Klehr, bitte schön.

Angeklagter Klehr:

Herr Direktor, ich möchte nur eine kurze Erklärung abgeben. Die Beschuldigung, die mir vorgeworfen wird, bestreite ich. Ich bin im Herbst 41 nach Auschwitz gekommen. Da waren meine Vorgänger Sicklinger und Ultzhöffer da. Da fanden bereits Selektionen statt und auch Injektionen. Und die Injektionen wurden niemals in dem Ambulanzraum durchgeführt. Sondern die Häftlinge wurden runter in den Keller geführt. Das habe ich ja schon bei meiner Vernehmung zur Sache angegeben, wo ich erst festgestellt habe, daß Injektionen durchgeführt wurden, indem ich gesehen habe, daß nackte Häftlinge in den Keller geführt worden sind. Und daraufhin bin ich nachgegangen und habe dort festgestellt, daß die Injektionen durchgeführt worden sind.

Und der Häftling Pańszczyk, der hat im Block 28 keine Injektionen durchgeführt. Sondern der Häftling Pańszczyk war im Block 28 als Ambulanzarzt tätig. Und die Injektionen wurden von den Häftlingen durchgeführt. Ich habe im Jahre 1941 noch keine Injektionen durchgeführt. Da wurden die Injektionen nur von den Häftlingen auf Anordnung des Lagerarztes durchgeführt. Wie ich schon in meiner Vernehmung angegeben habe, wo ich festgestellt habe, daß Häftlinge von dem Rapportführer nach hinten geschickt worden sind, von Rapportführer Palitzsch, und daß ich gemeldet habe. Aufgrund dessen habe ich den Befehl gekriegt, die Injektionen durchzuführen.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:

Niech pani przetłumaczy.

Vorsitzender Richter:

Ja, also der Zeuge hat uns jedenfalls das erzählt, was er mit gutem Gewissen glaubt uns als eigenes Erlebnis aussagen zu können. Wollen Sie dem Zeugen das noch kurz mitteilen?

Dolmetscherin Kapkajew:
Ja, ich bin eben dabei.

Vorsitzender Richter:
Ja.

Dolmetscherin Kapkajew:
Oskarżony twierdzi, że on nigdy nie dokonywał, że on przybył jesienią na blok 28, że widział, jak przyprawieni byli więźniowie do piwnicy. Dowiedział się, że w piwnicy były dokonywane iniekcje. Pańszczyk był lekarzem na bloku 28.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Pańszczyk nie był w ogóle lekarzem.

Dolmetscherin Kapkajew:
Also erstens mal, Pańszczyk war niemals ein Arzt.

Vorsitzender Richter:
Ja. Was war denn Pańszczyk?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Nie wiem, [kim] on był z zawodu, ale wiem, że lekarzem nie był. Był pielęgnierem na sali tyfusow ej.

Dolmetscherin Kapkajew:
Was er von Beruf war, das weiß ich nicht. Aber ich weiß lediglich, daß er Pfleger im Typhussaal gewesen ist.

Vorsitzender Richter:
Ja. Nun hatte man ja wiederholt Ärzte auch zu Pflegern eingeteilt.

Dolmetscherin Kapkajew:
Zda rzały się jednak często wypadki, że pielęgnierami, pielęgniarzami zostawali

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Tak.

– Schnitt –

Dolmetscherin Kapkajew:
im Krankenbau war nicht so groß, daß man die alle nicht kannte. Und man nannte sie auch mit dem Titel, also »Herr Doktor« oder »Kamerad Arzt«, und die anderen Pfleger eben halt nur mit »Kamerad«. Also man wußte ganz genau, wer von den Pflegern

Zeuge Bartosz Oziemkowski [unterbricht]:
Po imieniu.

Dolmetscherin Kapkajew:
Oder mit Vornamen. Man wußte ganz genau, wer von den Pflegern Arzt gewesen ist.

Vorsitzender Richter:
Ja. Also uns kommt es ja nur darauf an, hier festzustellen, daß der Angeklagte Klehr sagt: »Ich habe im Jahre 1941 noch gar keine Injektionen durchgeführt.«

Dolmetscherin Kapkajew:
Oskarżony twierdzi, że on w roku 1941 nie dokonywał nigdy iniekcji.

Vorsitzender Richter:
»Damals wurden die Injektionen noch durch Pfleger oder Pflegerärzte oder sonst jemanden oder Häftlinge überhaupt durchgeführt.«

Dolmetscherin Kapkajew:
Zastrzyki był y podawane w tym czasie, zabijanie dokonywane w tym czasie

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
On mówił, to Klehr?

Dolmetscherin Kapkajew:
Oskarżony twierdzi. Dokonywane były przez pielęgniarzy

Vorsitzender Richter [unterbricht]:
»Und diese wurden damals noch im Keller ausgeführt.«

Dolmetscherin Kapkajew:
Były przez więźniów dokonywane, przez pielęgniarzy, czy lekarzy-więźniów i że zabicia te zastrzykami dokonywane były w piwnicy.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Gdyby tak było w istocie, to słyszałbym, powiedzmy, pośród kolegów, prawda. Jednak i tam też obowiązywała jakaś etyka, prawda. I przynajmniej koleżeńsko byliby ci ludzie izolowani spośród personelu.

Dolmetscherin Kapkajew:
Ja, es ist so: Wenn das so gewesen wäre, daß die Häftlinge das selbst getan hätten, dann hätte man erstens davon gewußt. Und zweitens hätte die Lagerethik dann von Häftlingen verlangt, daß sie sich isolieren von solchen Menschen, von solchen Häftlingen, die das durchführen.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
I ja bym o tym wiedział, gdyby tak było.

Dolmetscherin Kapkajew:
Und ich hätte davon dann gewußt.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Natomiast, jeżeli chodzi o osobę Pańszczyka, to on był, to on był w pewnym sensie izolowany i uważany za parszywą owcę wśród personelu.

Dolmetscherin Kapkajew:
Was grade Pańszczyk anbetrifft, so wurde er isoliert. Und man hat ihn so wie ein schwarzes Schaf behandelt.

Vorsitzender Richter:
Sind sonst noch von seiten der Verteidigung oder der Angeklagten Erklärungen abzugeben, Fragen zu stellen? Nicht mehr. Können Sie das, was Sie gesagt haben, mit gutem Gewissen beschwören?

Dolmetscherin Kapkajew:
Czy może pan przysiąc z czystym sumieniem na to, co pan powiedział.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Tak jest. Mogę przysiąc.

Vorsitzender Richter:
Wollen Sie den Eid in religiöser oder in bürgerlicher Form ablegen?

Dolmetscherin Kapkajew:
Czy pan chce złożyć przysięgę w religijnej, czy w formie cywilnej?

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Obojętne, może być w formie cywilnej. Ja nie jestem wierzący.

Dolmetscherin Kapkajew:
Das ist mir gleichgültig. Es kann in bürgerlicher Form geschehen. Ich bin nicht gläubig.

Dolmetscherin Kapkajew:
[unverständlich] na razie nie powtarzać.

Vorsitzender Richter:
Ich spreche Ihnen den Eid vor: Sie schwören, daß Sie nach bestem Wissen die reine Wahrheit gesagt und nichts verschwiegen haben.

Dolmetscherin Kapkajew:
Przysięgam, że według najlepszej wiedzy, powiedziałem szczerą prawdę, niczego nie ukrywając, tego, co mi jest wiadomym.

Vorsitzender Richter:
Heben Sie bitte die rechte Hand, und sprechen Sie mir nach: Ich schwöre es.

Dolmetscherin Kapkajew:
Przysięgam.

Zeuge Bartosz Oziemkowski:
Przysięgam.

Dolmetscherin Kapkajew:
Ich schwöre es.

Vorsitzender Richter:
Danke schön. Ist gegen die Entlassung des Zeugen etwas einzuwenden? Nein. Dann wird der Zeuge im allseitigen Einverständnis entlassen. Sie können wieder gehen.

Dolmetscherin Kapkajew:
Pan może iść.

Vorsitzender Richter:
Ja. Wie meinen Sie bitte?

Dolmetscherin Kapkajew:
Pan otrzymał jeszcze pieniądze?

Vorsitzender Richter:
Ja. Gleich. Ist der Zeuge Prokop schon da? Er ist da. Herr Staatsanwalt, darf ich Sie bitten, doch mir zu sagen, wann Sie Ihre Äußerung abgeben wollen zu dem Antrag des Herrn Rechtsanwalts Ormond auf

Fritz Bauer Institut